

Vybraná práva poškozených a obětí trestných činů v trestním řízení

JUDr. Tomáš Durdík¹

1. Vymezení pojmů

Fyzická osoba, již bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil, má podle § 43 tr. řádu v rámci probíhajícího trestního řízení postavení **poškozeného**, a to bez ohledu na svůj věk či charakter trestného činu, pročež je nadána všemi procesními právy, s nimiž zákon toto postavení spojuje. Identické postavení poškozeného je v trestním řízení přiznáno i právnickým osobám, pakliže jim byla trestným činem např. způsobena majetková škoda nebo jestliže se pachatel trestným činem na jejich úkor obohatil. Poškozeným a tedy ani adresátem procesních práv, která zákon této osobě přiznává, napropti tomu není ten², kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněným jednáním pachatele nebo její vznik není v přímé příčinné souvislosti s trestným činem (§ 43 odst. 2 tr. řádu).

S účinností od 01.08.2013 jsou fyzické osoby, kterým bylo (nebo mělo být) trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejichž úkor se pachatel trestným činem obohatil, stejně jako pozůstalý manžel, druh, registrovaný partner, osvojenec, osvojitel, sourozenec či příbuzný v pokolení přímém po oběti, již byla trestným činem způsobena smrt, podle § 2 odst. 2 a 3 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, současně **obětí** a tedy i adresátem dalších práv deklarovaných tímto zvláštním zákonem. Za oběť je přitom třeba považovat každou fyzickou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, nevyjde-li najevo opak nebo nejde-li o zjevné zneužití zákona (tzv. presumce viktimizace), přičemž na postavení oběti nemá vliv, zda byl pachatel daného trestného činu zjištěn a odsouzen či nikoli.

¹ Autor je soudcem Městského soudu v Praze, viceprezidentem a dobrovolným právním poradcem Bílého kruhu bezpečí, nestátní neziskové organizace pro pomoc obětem trestných činů, členem Komise pro trestní právo Legislativní rady vlády ČR, lektorem Justiční akademie a členem zkušební komise pro advokátní zkoušky pro obor trestní právo a odborným lektorem České advokátní komory.

² tj. fyzická či právnická osoba

Za určitých podmínek může fyzická osoba požívat zvýšené právní ochrany, již zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, s účinností od 01.08.2013 přiznává kategorii tzv. **zvlášť zranitelných obětí**, jimiž jsou podle § 2 odst. 4 tohoto zákona vedle dětí (tj. osob mladších 18-ti let bez ohledu na charakter trestné činnosti, již byly dotčeny) a obětí trestného činu obchodování s lidmi podle § 168 tr. zákoníku rovněž osoby s fyzickým, psychickým nebo mentálním hendikepem nebo s takovým smyslovým poškozením, které může této osobě bránit v jejím plném uplatnění ve společnosti, stejně jako oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (tj. např. trestných činů znásilnění, sexuálního nátlaku, pohlavního zneužití apod.) nebo trestných činů, které zahrnovaly násilí či pohrůžku násilím, je-li v konkrétním případě současně dáno zvýšené riziko vzniku druhotné újmy (tzv. sekundární viktimizace), a to zejména s ohledem na věk této oběti, její pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, vyjadřovací schopnosti, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na její vztah k podezřelému nebo závislost na něm. V říjnu 2015 byl vládě předložen ke schválení návrh novely zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, zpracovaný Ministerstvem spravedlnosti ČR, dle kterého by v případě úspěšného dokončení celého legislativního procesu mělo s účinností od 01.07.2016 dojít mimo jiné k rozšíření okruhu zvlášť zranitelných obětí o osoby vysokého věku (a to bez ohledu na charakter spáchaného trestného činu)³, dále o oběti trestného činu teroristického útoku podle § 311 tr. zákoníku, oběti trestných činů spáchaných z nenávisti⁴ a oběti trestných činů spáchaných ve prospěch organizované zločinecké skupiny⁵.

³ Návrh novely nepočítá s plošným vymezením zvýšené zranitelnosti seniorů ve vztahu k riziku jejich sekundární viktimizace, neboť dle předkladatele návrhu vysoký věk sám o sobě s sebou nese žádnou potřebu zvláštního zacházení, neboť ta vzniká až v důsledku některých biologických či sociálních jevů provázejících proces stárnutí, jež se vyskytují individuálně, navíc u každé osoby v jiném věku. Osoba seniorského věku tak bude požívat statutu zvlášť zranitelné oběti pouze za předpokladu, že jí faktor vysokého věku bude ve spojení s různými překážkami (např. zhoršeným zdravotním stavem, sociální izolací, závislostí na pomoci okolí apod.) bránit v plném a účelném uplatnění ve společnosti (a to ve srovnání s ostatními jejími členy). Podle stávající soudní praxe je přitom za osobu vysokého věku považován příjemce starobního důchodu a osoba ve věku od 60 let, pakliže jí nárok na starobní důchod doposud nevznikl.

⁴ Jedná se o oběti trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob.

⁵ V případě obětí trestných činů spáchaných z nenávisti a obětí trestných činů spáchaných ve prospěch organizované zločinecké skupiny by přitom měla být jednou ze základních podmínek pro přiznání statutu tzv. zvlášť zranitelné oběti skutečnost, že v konkrétním případě je na straně oběti shledáno zvýšené riziko způsobení sekundární viktimizace (druhotné újmy), a to zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se aktuálně nachází nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.

S přiznáním statutu zvláště zranitelné oběti zákon č. 45/2013 Sb. spojuje mimo jiné právo na bezplatné poskytnutí odborné pomoci ze strany příslušných subjektů věnujících se pomoci obětem trestných činů (§ 5 citovaného zákona), a to bez zbytečného odkladu na žádost oběti, dále právo na zvláště šetrné a ohleduplné vedení výslechu osobou k tomu vyškolenou (§ 20 citovaného zákona), právo žádat v kterémkoliv stadiu trestního řízení, popř. i před jeho zahájením, aby při úkonech, kterých se tato osoba účastní, byla učiněna potřebná opatření vedoucí k zabránění kontaktu oběti s osobou, jíž označila za pachatele trestného činu a jež je podezřelá ze spáchání trestného činu nebo vůči níž se vede trestní řízení (§ 17 citovaného zákona), stejně jako právo žádat v rámci přípravného řízení provedení výslechu, včetně zajištění jeho tlumočení, osobou stejného nebo opačného pohlaví (§ 19 citovaného zákona) či právo na provedení opakovaného výslechu zvláště zranitelné oběti před stejným orgánem stejnou vyslyšající osobou, nebrání-li tomu důležité důvody (§ 20 odst. 3 citovaného zákona), když takovým žádostem je třeba vyhovět, nevyklučuje-li to povaha prováděného úkonu nebo jiné důležité důvody.

2. Právo poškozeného a oběti trestného činu na aktivní účast v trestním řízení

V souvislosti s aktivní účastí poškozeného, který je dle § 12 odst. 6 tr. řádu jednou z jeho stran, v průběhu trestního řízení, lze zmínit jednak **právo podat trestní oznámení** o skutečnostech nasvědčujících spáchání trestného činu, k jehož přijetí jsou povinni státní zástupce a policejní orgán, včetně práva žádat vyrozumění (do jednoho měsíce od podání oznámení) o opatřeních, která byla při prověření trestního oznámení učiněna (§ 158 odst. 2 tr. řádu). Kdykoliv v rámci přípravného řízení má poškozený rovněž právo žádat státního zástupce, který vede v dané věci nad postupem policejního orgánu dozor, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo určité závady v postupu policejního orgánu. O výsledku přezkumu musí být poškozený jako žadatel státním zástupcem, který je povinen takovou žádost neprodleně po jejím předložení vyřídit, vyrozuměn (§ 157a odst. 1 tr. řádu)⁶.

Poškozený, jehož místo pobytu nebo sídlo jsou soudu známé, má rovněž **právo na doručenípisu podané obžaloby či návrhu na potrestání** (§ 196 odst. 1, 3 tr. řádu), jakož i

⁶ Poškozený se může domáhat rovněž odstranění průtahů v řízení nebo závad v postupu státního zástupce, přičemž příslušným k vyřízení takovéto jeho žádosti je státní zástupce bezprostředně vyššího státního zastupitelství (§ 157a odst. 2 tr. řádu).

vyrozumění o konání hlavního líčení, pakliže k němu není současně předvolán jako svědek. Zaslání obžaloby včetně sdělení termínu konání hlavního líčení jsou přitom pro poškozeného důležitými informacemi z hlediska možnosti uplatnění jeho práva na náhradu škody nebo nemajetkové újmy, která mu byla trestným činem způsobena, nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného pachatelem na jeho úkor trestným činem, neboť takový nárok je dle § 43 odst. 3 tr. řádu možné uplatnit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 206 odst. 2 tr. řádu)⁷. Jestliže tedy poškozený v daném případě svůj návrh na přiznání nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy⁸, popř. na vydání bezdůvodného obohacení doposud nepodal, poučí jej o jeho právu takový návrh podat procesní soud, a to právě při doručení opisu obžaloby. Pakliže se poškozený k hlavnímu líčení řádně nedostaví, avšak jeho návrh je již obsažen v trestním spise, je takový návrh (zpravidla učiněný ve fázi přípravného řízení v rámci výslechu poškozeného v postavení svědka) před zahájením dokazování ze spisu přečten předsedou senátu.

Současně je poškozený předsedou senátu (samosoudcem) vyzván, aby soudu včas sdělil případné návrhy na provedení dalších důkazů u hlavního líčení, včetně uvedení okolností, které mají být těmito navrhovanými důkazy objasněny (§ 196 odst. 2 tr. řádu). Obdobným způsobem má poškozený právo být vyrozuměn o termínu konání veřejného zasedání o odvolání, jakož i o konání veřejného zasedání o návrhu na schválení dohody o vině a trestu, jež byla sjednána mezi obviněným a státním zástupcem (§ 314q odst. 1 tr. řádu).

Je-li poškozeným cizí státní příslušník, popř. osoba bez státní příslušnosti, která prohlásí, že neovládá český jazyk, tedy jazyk, ve kterém orgány činné v trestním řízení vedou celé trestní řízení, má **právo používat v kontaktu s orgány činnými v trestním řízení** (včetně řízení před soudem) **svého mateřského jazyka**⁹, popř. jazyka, o kterém prohlásí, že jej ovládá (§ 2 odst. 14 tr. řádu). Veškeré náklady spojené s ústním tlumočením v rámci realizovaného procesního úkonu (např. při podání vysvětlení či výslechu svědka v přípravném řízení nebo při výslechu poškozeného v procesním postavení svědka v rámci řízení před soudem), popř. s pořízením písemných překladů (např. předvolání jako svědka k hlavnímu líčení) nese orgán

⁷ Z návrhu poškozeného musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody (včetně úroků z prodlení jako zákonného příslušenství pohledávky) nebo nemajetkové újmy uplatňuje nebo z jakých důvodů a v jakém rozsahu se uplatňuje nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Důvod a výši škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení je přitom poškozený povinen doložit, o čemž musí být předem ze strany orgánů činných v trestním řízení řádně poučen.

⁸ v trestním řízení musí být vždy vyčíslena v penězích

⁹ Jedná se o úřední jazyk státu, jehož je poškozený státním příslušníkem.

činný v trestním řízení, který daný úkon provádí, jenž je také povinen vhodného tlumočnicka sám zajistit.

Poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem, popř. návrh na vydání bezdůvodného obohacení získaného na jeho úkor trestným činem, má **právo v přiměřené lhůtě prostudovat vyšetřovací spis**, včetně všech jeho příloh, a **činit návrhy na doplnění vyšetřování**¹⁰, na což musí být policejním orgánem předem upozorněn¹¹ (§ 166 odst. 1 tr. řádu). Dané právo přitom náleží poškozenému pouze za předpokladu, že jeho pobyt nebo sídlo jsou orgánům činným v trestním řízení známy.¹² Pakliže poškozený tohoto svého práva nevyužije, učiní o tom policejní orgán záznam do spisu a pokračuje v postupu tak, jako by k seznámení došlo, tzn. předloží spis dozorovému státnímu zástupci s návrhem na podání obžaloby, popř. s návrhem na jiný postup vedoucí k meritornímu vyřízení dané trestní věci.

V případě méně závažných trestných činů, tj. přečinů¹³, má poškozený **právo uzavřít s obviněným dohodu o způsobu náhrady škody** nebo o vydání bezdůvodného obohacení, která je nezbytným předpokladem pro podmíněné zastavení trestního stíhání¹⁴ (§ 307 tr. řádu) a stejně tak má právo udělit souhlas (nesouhlas) k rozhodnutí soudu (a v přípravném řízení státního zástupce) o schválení narovnání (§ 309 tr. řádu)¹⁵, jímž může být daná trestní věc meritorně skončena.

Poškozený má rovněž **právo podávat v průběhu trestního řízení různé návrhy a podněty** (např. na doplnění dokazování, na zajištění jeho nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy, popř. na vydání bezdůvodného obohacení na majetku obviněného apod.), jakož i **opravné prostředky**¹⁶. Ty je však poškozený oprávněn podat jen proti těm

¹⁰ o odmítnutí návrhů na doplnění vyšetřování musí být poškozený policejním orgánem vyrozuměn

¹¹ ve lhůtě nejméně 3 dnů, jíž lze zkrátit jen se souhlasem poškozeného

¹² Je-li počet poškozených velmi vysoký, tzn. v řádech stovek či tisíců osob, lze dané právo uplatnit jen prostřednictvím tzv. společného zmocněnce (viz § 44 odst. 2 tr. řádu).

¹³ Přečiny se podle § 14 odst. 2 tr. zákoníku rozumí všechny nedbalostní trestné činy (bez ohledu na výši trestní sazby stanovenou zákonem) a dále ty úmyslné trestné činy, na které trestní zákoník (ve své zvláštní části) stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let (včetně této hranice).

¹⁴ pokud již nedošlo k její náhradě (či vydání bezdůvodného obohacení), popř. pokud obviněný neučinil jiná opatření vedoucí k náhradě škody, resp. k vydání bezdůvodného obohacení

¹⁵ Výslovný souhlas poškozeného je nezbytným předpokladem pro schválení narovnání.

¹⁶ Jedná se pouze o řádné opravné prostředky, tedy stížnost proti usnesení a odvolání proti rozsudku, které doposud nenabýly právní moci; poškozený není naproti tomu osobou oprávněnou k podání žádného z mimořádných opravných prostředků (tj. dovolání, stížnosti pro porušení zákona ani návrhu na povolení obnovy

rozhodnutím orgánům činných v trestním řízení, popř. jeho jednotlivým výroky, které se jej přímo dotýkají. Poškozený má tedy právo podat odvolání proti rozsudku, avšak pouze proti výroku o jím dříve uplatněném nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení, které bylo trestným činem na jeho úkor získáno (viz § 228 a § 229 tr. řádu).¹⁷ Současně má poškozený právo podat stížnost proti usnesení soudu či státního zástupce o uložení či zrušení předběžného opatření zákazu styku obviněného s určitými osobami, resp. s poškozeným či osobami jemu blízkými (§ 88d tr. řádu) či zákazu vstupu obviněného do obydlí, které sdílí společně s poškozeným (§ 88e tr. řádu), dále proti usnesení policejního orgánu či státního zástupce o odložení věci (§ 159a odst. 1, 5 tr. řádu), proti usnesení státního zástupce (nikoli soudu) o postoupení věci jinému orgánu § 171 odst. 1 tr. řádu), proti usnesení státního zástupce (nikoli soudu) o zastavení trestního stíhání (§ 172 odst. 1, 2 tr. řádu), proti usnesení státního zástupce či soudu o podmíněném zastavení trestního stíhání obviněného (§ 307 tr. řádu)¹⁸, proti usnesení státního zástupce či soudu o ponechání podmíněného zastavení trestního stíhání obviněného v platnosti za současného prodloužení zkušební doby až o jeden rok (§ 308 tr. řádu), proti usnesení státního zástupce či soudu o osvědčení obviněného ve zkušební době podmíněného zastavení trestního stíhání (§ 308 tr. řádu), proti usnesení státního zástupce či soudu o schválení narovnání (§ 309 tr. řádu)¹⁹ či proti usnesení státního zástupce o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání (§ 179g tr. řádu). Poškozenému naproti tomu nepřísluší právo podat odpor proti trestnímu příkazu (a to ani proti výroku o náhradě škody)²⁰, neboť podle § 314g odst. 1 tr. řádu není osobou k tomu oprávněnou. Podání odporu v zákonné lhůtě k tomu oprávněnou osobou vede přímo ze zákona ke zrušení celého trestního příkazu, načež samosoudce ve věci nařídí hlavní líčení, pročež nelze podat odpor jen proti některému z dílčích výroků trestního příkazu.

řízení), jež směřují proti pravomocnému rozhodnutí ve věci samé (a to ani ve prospěch či v neprospěch obviněného proti výroku o náhradě škody)

¹⁷ a to i v případě schválení dohody o vině a trestu, pokud neodpovídá jím předem odsouhlasenému rozsahu a způsobu náhrady škody (pokud poškozený s návrhem dohody souhlasil a ta byla poté v této podobě schválena rozhodnutím soudu, poškozenému právo odvolání nepřísluší – viz § 245 odst. 1 tr. řádu)

¹⁸ A to i při předběžném projednání obžaloby či rozhodnutí soudu mimo hlavní líčení (§ 188 odst. 1 písm. f) tr. řádu a § 231 odst. 3 tr. řádu).

¹⁹ A to i při předběžném projednání obžaloby či rozhodnutí soudu mimo hlavní líčení (§ 188 odst. 1 písm. f) tr. řádu a § 231 odst. 3 tr. řádu).

²⁰ Byť v případě nabytí právní moci se trestní příkaz, jímž byl poškozenému přiznán nárok na náhradu trestným činem způsobené škody nebo nemajetkové újmy, popř. na vydání bezdůvodného obohacení, jež bylo na jeho úkor trestným činem získáno, stává vykonatelným exekučním titulem, tzn. že má v tomto ohledu stejné právní účinky jako pravomocný odsuzující rozsudek, jímž bylo identickým způsobem rozhodováno o témže nároku poškozeného.

Poškozený má jako jedna ze stran trestního řízení rovněž **právo se osobně účastnit hlavního líčení**, a to i v případě, kdy je jednání (zcela nebo jen z části) vedeno s vyloučením veřejnosti²¹. V rámci hlavního líčení má pak poškozený právo klást vyslychaným osobám, tedy obžalovaným, svědkům, jakož i znalcům, otázky (§ 215 odst. 1 tr. řádu)²², dále právo činit návrhy na doplnění dokazování, právo přednést závěrečnou řeč²³, a je-li u hlavního líčení slyšen jako svědek, má rovněž nárok na náhradu nutných výdajů (na tzv. svědečné podle § 104 tr. řádu)²⁴. Účast poškozeného na hlavním líčení může být soudem omezena jen na nezbytně nutnou dobu, navíc je-li to nezbytné z hlediska objasnění věci, zejména má-li být poškozený vyslechnut jako svědek²⁵. Poškozený by tak měl být vyslechnut na samém počátku dokazování ihned po výslechu obžalovaného, přičemž ještě v průběhu dokazování je třeba jej seznámit s obsahem výpovědi obžalovaného, jíž nebyl osobně přítomen, tak aby se mohl k této výpovědi vyjádřit v rámci své závěrečné řeči (§ 202 odst. 6 tr. řádu).

3. Právo na zajištění ochrany a bezpečí

V souvislosti s přijetím zákona o obětech trestných činů byla mezi základní zásady trestního řízení vložena mimo jiné i **povinnost všech orgánů činných v trestním řízení vést trestní řízení vždy s potřebnou ohleduplností k poškozenému a při šetření jeho osobnosti** (§ 2 odst. 15 tr. řádu).

Jedním z prostředků vedoucích k posílení ochrany oběti trestného činu v procesním postavení poškozeného před případnou sekundární viktimizací v souvislosti s projednáváním, zejména závažných násilných a sexuálně motivovaných trestných činů, je mimo jiné i důsledné využití ustanovení § 209 odst. 1 tr. řádu o **provedení výslechu poškozeného v procesním postavení svědka u hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného**. Citované

²¹ Např. v řízení proti mladistvému obviněnému či za podmínek § 200 tr. řádu (tzn. při projednávání utajovaných informací, při ohrožení bezpečnosti, mravnosti nebo nerušeného průběhu jednání nebo při ohrožení důležitého zájmu svědka)

²² Platí absolutní zákaz kladení tzv. sugestivních (tj. návodných) a kapiózních (tj. klamavých) otázek, jakož i zákaz kladení otázek směřujících do intimní oblasti svědka, jestliže jejich kladení není nezbytné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení.

²³ Poškozený, popř. jeho zmocněnec, přednáší závěrečnou řeč bezprostředně po státním zástupci, tedy ještě před závěrečnou řečí obhájce a samotného obžalovaného.

²⁴ Jedná se o náhradu ušlé mzdy či ušlého zisku, dále o náhradu cestovních výdajů a stravného, popř. nocležného, přičemž nárok na náhradu těchto nutných výdajů zaniká, pokud není uplatněn do tří dnů od podání svědecké výpovědi, na což musí být svědek příslušným orgánem činným v trestním řízení předem řádně upozorněn.

²⁵ tak, aby jeho výpověď u hlavního líčení byla spontánní, nikoliv ovlivněna ostatními prováděnými důkazy, zejména výpovědí obžalovaného apod.

ustanovení přitom netřeba aplikovat pouze na základě žádosti poškozeného, popř. jeho zmocněnce, nýbrž i na základě doporučení znalce, který již v přípravném řízení provedl odborné psychologické či psychiatrické vyšetření poškozeného, popř. na základě vlastní úvahy soudce, jenž s ohledem na charakter projednávané věci a dosavadní způsob vedení trestního řízení dospěje k závěru, že hrozí obava, že viktimizovaná osoba jako svědek v přítomnosti obžalovaného nevypraví u hlavního líčení pravdu, popř. jí z podaného svědectví hrozí újma na zdraví, a to i psychického rázu, nebo jiné vážné nebezpečí.

K posílení ochrany a bezpečí oběti trestného činu, jíž v souvislosti s podáním svědecké výpovědi²⁶ podle zjištěných okolností zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí stran porušení jejich základních práv, může v konkrétním případě přispět rovněž přijetí takových **opatření** ze strany orgánů činných v trestním řízení, **jež vedou k utajení její totožnosti i podoby** (§ 55 odst. 2 tr. řádu). Jméno a příjmení takového utajeného svědka, včetně dalších osobních údajů, nejsou zapisovány do příslušného trestního spisu, nýbrž jsou vedeny odděleně, a mohou se s nimi seznamovat jen orgány činné v trestním řízení, jež v dané věci působí. Svědek sám naproti tomu podepisuje protokol o svém výsledku pod smyšleným jménem a příjmením, pod kterým je následně v dané trestní věci veden.²⁷

V této souvislosti je namístě zmínit rovněž možnost **vyloučení veřejnosti z hlavního líčení**, popř. jeho části zahrnující např. výslech oběti trestného činu v postavení poškozeného, je-li ohrožena bezpečnost nebo jiný důležitý zájem tohoto svědka (§ 200 odst. 1 tr. řádu) či možnost **využití videokonferenčního zařízení** jako nového prostředku při provedení výslechu svědka (§ 111a tr. řádu), jež může nemalou měrou přispět k eliminaci případných škodlivých vlivů působících na psychický stav oběti trestného činu ve fázi projednání věci v řízení před soudem. Pádným důvodem pro případné využití videokonferenčního zařízení při provádění úkonů trestního řízení může být mimo jiné i ochrana práv vyslychaných osob, a to zejména s ohledem na jejich vysoký věk nebo zhoršený zdravotní stav, které jim v kombinaci se zhoršenou mobilitou brání v osobní účasti u tohoto úkonu konaného ve větší vzdálenosti od místa jejich bydliště.

²⁶ popř. osobám jí blízkým, tedy zejména jejímu manželovi, partnerovi, potomkům, rodičům, prarodičům, sourozencům, osvojenci či osvojiteli

²⁷ Jakmile pomínou důvody pro utajení podoby svědka a oddělené vedení jeho osobních údajů, zruší orgán, který v dané době trestní řízení vede, stupeň utajení těchto informací a dříve utajené údaje připojí k trestnímu spisu, načež se podoba tohoto svědka ani údaje o jeho skutečné totožnosti nadále neutajují.

Je-li poškozený osobou mladší 18-ti let nebo stal-li se obětí vybraných trestných činů (např. vraždy podle § 140 tr. zákoníku, zabití podle § 141 tr. zákoníku, týrání svěřené osoby podle § 198 tr. zákoníku, týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 tr. zákoníku, nebezpečné pronásledování podle § 354 tr. zákoníku, trestných činů v sexuální oblasti, některých trestných činů, kterým mu byla způsobena těžká újma na zdraví apod.) platí přímo ze zákona **zákaz jakéhokoli zveřejňování informací** umožňujících zjištění totožnosti tohoto poškozeného (§ 8b odst. 2 tr. řádu). V praxi takový zákaz znamená mimo jiné i nemožnost zveřejnění obrazových snímků, obrazových a zvukových záznamů nebo jiných informací o průběhu hlavního líčení či veřejného zasedání, které by mohly vést ke zjištění totožnosti poškozeného. Výjimkou z tohoto zákazu je např. zveřejnění určitých informací pro účely pátrání po osobách, pro dosažení účelu trestního řízení nebo z důvodu veřejného zájmu, který převažuje nad právem poškozeného na ochranu jeho soukromí, či dal-li k takovému zveřejnění souhlas sám poškozený apod. (§ 8d tr. řádu).

Konkrétním projevem požadavku na posílení ochrany a bezpečí oběti trestného činu je rovněž **omezení údajů o osobních a rodinných poměrech poškozeného, jež jsou uváděny při sepisu protokolu o provedení jednotlivých úkonů trestního řízení**²⁸ (§ 55 odst. 1 písm. c) tr. řádu). Dané omezení přitom dopadá na údaje o bydlišti, doručovací adrese, místě výkonu zaměstnání či podnikání poškozeného, svědka, zákonného zástupce, opatrovníka, zmocněnce nebo důvěrníka, jakož i na uvádění údajů o osobních, rodinných a majetkových poměrech poškozeného a svědka. Citované údaje nejsou do protokolu o prováděném úkonu trestního řízení uváděny pouze na žádost těchto osob (nikoliv automaticky), jichž se týkají, nejsou-li nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení, přičemž se vedou tak, aby se s nimi mohli seznamovat pouze orgány činné v trestním řízení a úředníci Probační a mediační služby činní v dané věci. Na odůvodněnou žádost obhajoby jí mohou být potřebné osobní údaje poškozeného (nezbytné pro řádné uplatnění práva na obhajobu) sděleny, o čemž je však třeba učinit do příslušného protokolu záznam. Identická ochrana vybraných osobních údajů poškozeného či svědka je zabezpečena rovněž pro případ nahlížení do spisu (viz § 55 odst. 1 písm. c) a § 65 odst. 6 tr. řádu). Předmětná úprava přitom dopadá na ochranu osobních údajů oběti obecně, nejen při provádění úkonů v rámci trestního řízení (§ 16 zákona o obětech trestných činů).

²⁸ tj. při sepisu úředního záznamu o podání vysvětlení poškozeným, sepisu protokolu o výslechu jeho osoby, sepisu protokolu o hlavním líčení či veřejném zasedání apod.

Určité prvky ochrany oběti trestného činu lze zaznamenat rovněž v modifikované **úpravě způsobu vedení jejího výsledku** orgány činnými v trestním řízení, neboť otázky směřující do intimní oblasti lze oběti trestného činu v postavení svědka klást jen tehdy, je-li to nezbytné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení. Vždy je však třeba zachovávat zvlášť šetrný a ohleduplný způsob kladení otázek, který bude po obsahové stránce vyčerpávající, aby nebylo nutné výslech znovu opakovat (§ 101 odst. 2 tr. řádu a § 18 zákona o obětech trestných činů), přičemž oběť má právo podat námitky proti zaměření otázky²⁹. Formulaci dotazů je třeba vždy přizpůsobit věku, osobním zkušenostem a psychickému stavu svědka, přičemž osobě mladší 18-ti let lze klást otázky jen prostřednictvím orgánu činného v trestním řízení, který výslech vede (§ 102 odst. 3 tr. řádu). Zvláštní úprava pak dopadá na výslech osob mladších 18-ti let, kdy je třeba při jejím výsledku z důvodu minimalizace rizika nežádoucího dopadu tohoto úkonu, resp. způsobu jeho provedení, na psychický stav vyslýchaného dítěte a jeho zdravý duševní vývoj, zajistit účast zástupce orgánu sociálně právní ochrany dětí nebo jiné osoby mající zkušenosti s výchovou mládeže, nikoli nutně pedagoga (§ 102 odst. 1 tr. řádu). Oběť trestného činu má právo žádat provedení výslechu či podání vysvětlení³⁰ a zajištění tlumočení osobou stejného nebo opačného pohlaví (§ 19 zákona o obětech trestných činů)³¹. Žádostem zvlášť zranitelné oběti je přitom třeba vyhovět, nebrání-li tomu důležité důvody, přičemž tuto kategorii obětí je nutno v trestním řízení vyslýchat obzvláště citlivě, a to s přihlédnutím k okolnostem, které ji činí zvlášť zranitelnou (§ 20 zákona o obětech trestných činů). Výslech či podání vysvětlení zvlášť zranitelnou obětí v rámci přípravného řízení by měly být prováděny osobou k tomu vyškolenou a to tak, aby nemusely být později opakovány. V případě opakování by pak měl být výslech (podání vysvětlení) zpravidla prováděn stejnou osobou (nebrání-li tomu vážné důvody³²). Orgány činné v trestním řízení by měly na žádost oběti³³ současně **přijmout vhodná opatření bránících bezprostřednímu vizuálnímu kontaktu oběti s podezřelým** (obviněným) při úkonech, kterých se oběť osobně účastní (§ 17 zákona o obětech trestných činů)³⁴, a to v kterékoli fázi trestního řízení, resp. i před jeho zahájením. Nelze-li žádosti oběti vyhovět, zabrání se kontaktu oběti s pachatelem alespoň před a po skončení prováděného úkonu. Daným postupem však nesmí být porušeno právo na obhajobu (z tohoto důvodu dochází např. k využití audiovizuální techniky, jež

²⁹ námitky se zaznamenávají do protokolu; o jejich důvodnosti rozhoduje vyslychající orgán

³⁰ dopadá jen na přípravné řízení

³¹ lze uplatnit v přípravném řízení i v řízení před soudem

³² např. personální, časové či jiné okolnosti případu

³³ žádosti zvlášť zranitelné oběti je příslušný orgán činný v trestním řízení povinen vyhovět, nevylučuje-li to povaha prováděného úkonu

³⁴ podání vysvětlení, výslech, rekognice in natura, rekonstrukce na místě činu, vyšetřovací pokus apod.

zabraňuje bezprostřednímu vizuálnímu kontaktu mezi obětí a obviněným, aniž by došlo ke zkrácení obviněného na jeho právu na obhajobu). V neposlední řadě nelze pominout ani vyloučení konfrontace mezi poškozeným mladším 18-ti let a obviněným v případech trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (§ 104a odst. 5 tr. řádu).

Jedním z prostředků vedoucích k rehabilitaci respektu poškozeného jako jedné ze stran trestního řízení je zavedení institutu **prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její dosavadní život** s účinností od 01.08.2013³⁵ (§ 22 zákona o obětech trestných činů a § 43 odst. 4 tr. řádu a § 212a tr. řádu). V praxi by měl tento institut oběti v postavení poškozeného v rámci probíhajícího trestního řízení zajistit vhodný prostor pro důstojné vyjádření jejích pocitů a potřeb vyvolaných dopadem spáchaného trestného činu na její osobu. V kterémkoli stadiu trestního řízení, nejpozději v závěrečné řeči pronášené v rámci konaného hlavního líčení, tak má poškozený zákonné právo³⁶ náležitým způsobem se vyjádřit k ovlivnění nejen svého fyzického a psychického zdraví či způsobení hmotné újmy v důsledku řešeného trestného činu, ale i k případnému narušení dalších stránek svého života, zejména v oblasti dlouhodobého zásahu, ovlivnění a případné změny svých rodinných, partnerských, sociálních a jiných vazeb. Předmětné prohlášení tak může představovat významný důkazní prostředek pro rozhodovací činnost soudu³⁷, zejména o otázce viny (tj. při posouzení škodlivosti a závažnosti jednání obviněného, včetně nebezpečnosti jeho osoby), i vhodného druhu a výměry trestu, který by měl mimo jiné vyjadřovat význam společenského zájmu, který byl protiprávním jednáním obviněného v daném případě narušen či ohrožen. Bez významu pak není ani případný dopad tohoto prohlášení v podobě vyjádření vlastních pocitů oběti na osobu obžalovaného, zejména jeho uvědomění si závažnosti vlastního protiprávního jednání, jež mnohdy invazivním způsobem zasáhlo do dosavadního způsobu života poškozeného, a z toho plynoucí přijetí následků vlastní trestní odpovědnosti za takové jednání.³⁸ Dané prohlášení lze učinit v písemné nebo ústní podobě, přičemž písemné prohlášení je v řízení před soudem

³⁵ tj. zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

³⁶ nikoli povinnost

³⁷ popř. v rámci přípravného řízení státního zástupce při jeho úvahách o splnění zákonných podmínek pro případné postoupení věci jako přestupku jinému orgánu podle § 171 tr. řádu, zastavení trestního stíhání pro neúčelnost podle § 172 odst. 2 písm. a) tr. řádu, podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 tr. řádu, popř. schválení narovnání podle § 309 tr. řádu

³⁸ Má-li mít prohlášení oběti trestného činu v rámci probíhajícího trestního řízení požadovanou váhu, je třeba, aby se jednalo o její vlastní vyjádření pocitů a potřeb, nikoli o sumarizovaný text písemně zpracovaný zástupcem některé z pomáhajících organizací, na které se oběť v průběhu řízení obrátila s žádostí o poskytnutí odborné pomoci. V opačném případě by totiž dané prohlášení představovalo z hlediska rozhodovací činnosti příslušných orgánů činných v trestním řízení, stejně jako z hlediska zajištění důstojného postavení poškozeného coby jedné ze stran řízení při ochraně jeho práv a oprávněných zájmů, zcela bezvýznamné podání.

posléze provedeno jako listinný důkaz³⁹. Jelikož stávající česká právní úprava oproti zahraniční praxi postrádá jakoukoli formu standarizovaného formuláře k uplatnění daného práva oběti, bude na místě, a to zejména ve vztahu k zvláště zranitelným obětem, poskytnout poškozenému ze strany subjektů věnujících se odborné pomoci obětem trestných činů či specifickým skupinám osob⁴⁰ potřebnou součinnost při vlastní realizaci prohlášení oběti o dopadech trestného činu na její dosavadní život.

Jedním z dalších faktorů majícím klíčový význam z hlediska ochrany práv poškozeného je včasnost poskytovaných informací, např. o existenci **oddělené čekárny v budově soudu**, neboť pouze tehdy, je-li poškozený o možnostech ochrany svých oprávněných zájmů poučen včas, je schopen prostředky garantované zákonnými a podzákonnými právními normami účinně využívat. Institut oddělených čekáren pro poškozené, svědky a jejich doprovod, jež jsou zřizovány v budovách jednotlivých obecných soudů, představuje jeden z významných prostředků ochrany oběti před zbytečným stresem a sekundární viktimizací spojenou s veřejným projednáním dané věci.

Nejen v souvislosti s případy domácího násilí lze využít rovněž možnost provést **výslech svědka** (zejména poškozeného) **ve formě protokolu** podle § 158 odst. 9 tr. řádu **ještě před samotným zahájením trestního stíhání** dle § 160 odst. 1 tr. řádu. K tomuto postupu se policejní orgán zpravidla uchýlí v případě, má-li pochybnosti o schopnosti poškozeného správně a úplně vnímat, zapamatovat si nebo reprodukovat prožité skutečnosti s ohledem na jeho zhoršený psychický stav (např. vyvolaný projevy domácího násilí), popř. jedná-li se o osobu mladší 15-ti let. Takovýto výslech přitom nemá povahu neodkladného a neopakovatelného úkonu, přičemž k jeho provedení není nutná účast soudce ve smyslu § 158a tr. řádu. Stejným způsobem lze postupovat i tehdy, jestliže lze předpokládat, že další prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání bude trvat delší dobu, zejména proto, že nebyla zjištěna osoba, u níž je dostatečně odůvodněn závěr, že trestný čin spáchala, a v důsledku toho nelze zahájit trestní stíhání, přičemž hrozí ztráta důkazní hodnoty výpovědi svědka⁴¹. Za tohoto stavu je možné vyslechnout jako svědka i osobu, jejíž výpověď má podle odůvodněného předpokladu rozhodující význam pro zahájení trestního stíhání, nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že by mohl být na takovou osobu pro její výpověď

³⁹ tj. přečtením za podmínky § 213 tr. řádu s možností obžalovaného se k takovémuto důkazu ve smyslu § 214 tr. řádu ústně vyjádřit

⁴⁰ např. občanské sdružení Život 90, Bílý kruh bezpečí, o.s., ROSA, La Strada, In Iustitia a další

⁴¹ např. s ohledem na jeho vysoký věk či zhoršený zdravotní stav

vyvíjen nátlak, anebo hrozí z jiného důvodu, že bude ovlivněna její výpověď⁴². Pokud výslech takového svědka není po zahájení trestního stíhání proveden znovu podle § 164 odst. 4 tr. řádu, lze protokol o jeho předchozím výslechu v hlavním líčení číst pouze za podmínek § 211 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. b), c) tr. řádu, tedy jednak za souhlasu procesních stran (tj. státního zástupce a obžalovaného), dále tehdy, pokud taková osoba zemřela nebo se stala nezvěstnou, pro dlouhodobý pobyt v cizině se stala nedosažitelnou, nebo onemocněla chorobou, která natrvalo nebo po dohlednou dobu znemožňuje její osobní výslech, dále pokud bylo zjištěno, že taková osoba byla předmětem násilí, zavražďování, podplácení či příslibů jiných výhod a tak vedena k tomu, aby nevypovídala nebo vypovídala křivě, nebo pokud by byl obsah výpovědi ovlivněn průběhem výslechu v hlavním líčení, zejména v důsledku chování obžalovaného nebo přítomné veřejnosti. V ostatních případech lze takovému svědkovi pouze předestřít jeho předchozí výpověď podle § 212 tr. řádu k vysvětlení rozporů, pokud se v podstatných bodech odchyluje od své dřívější výpovědi, aby soud mohl v rámci volného hodnocení důkazů posoudit věrohodnost a pravdivost jeho pozdější výpovědi učiněné v hlavním líčení.⁴³

V souvislosti s řešením případů domácího násilí je velmi vhodné zvážit **použití audiovizuální techniky** již při prvotním výslechu poškozeného, čímž se orgánům činným v trestním řízení nabízí možnost zachycení aktuálního psychického stavu poškozeného, jeho poranění apod. Pořízený záznam pak může sloužit orgánům činným v trestním řízení, zejména soudu, k posouzení věrohodnosti a pravdivosti výpovědi svědka v dalších fázích trestního řízení, resp. přehráním takového záznamu lze za podmínek § 211 tr. řádu, tedy zpravidla za souhlasu procesních stran, nahradit osobní výslech poškozeného v řízení před soudem a tím i přispět k možné eliminaci zhoršení jeho zdravotního, zejména psychického stavu v souvislosti s podrobným znovuožíváním prožité viktimizace.

V souvislosti s požadavkem na zajištění ochrany a bezpečí poškozeného, který se stal obětí trestného činu, je zákonnou povinností každého policisty, příslušníka Vězeňské služby ČR, vojenského policisty a strážníka obecní policie provést úkon nebo přijmout vhodné opatření vedoucí k zajištění bezpečí oběti, dochází-li k jejímu ohrožení (§ 14 odst. 1 zákona o obětech trestných činů), přičemž vedle institutů trestního práva procesního může být takovým

⁴² např. vzhledem k blízkosti vzájemného vztahu a četný kontakt s pachatelem, na jehož péči může být poškozený do značné míry odkázán

⁴³ aniž by soud mohl při svých hodnotících úvahách vycházet z obsahu předchozí výpovědi svědka provedené podle § 158 odst. 9 tr. řádu ještě před zahájením trestního stíhání

vhodným opatřením např. vykázaní násilné osoby ze společného obydlí v případech domácího násilí podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR (§ 44 až § 47) či ochrana osoby ohrožené domácím násilím formou předběžných opatření ukládaných v občanskoprávním řízení podle § 400 a násled. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, popř. zajištění zvláštní ochrany svědkovi poskytované podle zákona č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, nebo poskytnutí krátkodobé ochrany osob⁴⁴ podle § 50 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR.

3.1 Zajištění práva na ochranu a bezpečí oběti trestného činu prostřednictvím institut předběžných opatření v trestním řízení

S účinností od 01.08.2013, kdy byl zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, do systematiky trestního řádu vtělen nový **institut předběžných opatření**, mohou soudy, a v přípravném řízení za určitých podmínek i státní zástupci, v odůvodněných případech rozhodnout o uložení některého z devíti taxativně vymezených druhů předběžných opatření, jejichž smyslem je posílení ochrany poškozeného, dalších osob, zejména svědků či celé společnosti před opakováním protiprávního jednání obviněného, které je předmětem aktuálně vedeného trestního stíhání jeho osoby (viz § 88b a násled. tr. řádu). Orgány činné v trestním řízení tak mohou obviněnému⁴⁵ uložit např. zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo jinými osobami, zejména svědky (§ 88d tr. řádu), dále zákaz vstupu do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí, včetně zákazu zdržovat se v něm (§ 88e tr. řádu), zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami (§ 88f tr. řádu), zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě (§ 88g tr. řádu), zákaz vycestování do zahraničí (§ 88h tr. řádu), zákaz držení a přechování věcí, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti (§ 88i tr. řádu), zákaz užívání, držení nebo přechovávání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek (§ 88j tr. řádu), zákaz hazardních her a sázek (§ 88k tr. řádu) či zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti (§ 88l tr. řádu).

⁴⁴ tj. ve formě a) fyzické ochrany, b) dočasné změny pobytu osoby, c) použití zabezpečovací techniky, nebo d) poradensko-preventivní činnosti

⁴⁵ nikoli podezřelému, neboť jednou ze základních podmínek tohoto postupu je vedle obavy z možného opakování či dokonání stíhané trestné činnosti, důvodného předpokladu, že byl stíhaný skutečně spáchán, má znaky některého z trestných činů a spáchal jej obviněný, přičemž účelu předběžného opatření nelze dosáhnout jiným způsobem a jeho uložení si vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozené fyzické osoby, popř. osob jemu blízkých nebo ochrana zájmů společnosti, faktické zahájení trestního stíhání

Jelikož příslušným státním orgánem zvolený druh předběžného opatření musí vždy souviset se stíhanou trestnou činností obviněného, tedy se skutkovými okolnostmi projednávaného případu, budou mít z hlediska posílení ochrany osob ohrožených domácím násilím v postavení poškozeného v rámci probíhajícího trestního stíhání, tedy ještě před pravomocným rozhodnutím soudu o otázce viny a trestu, zásadní význam zejména první dvě jmenovaná opatření, tedy zákaz styku s určitými osobami podle § 88d tr. řádu a zákaz vstupu do obydlí, které je místem společného bydliště obviněného i poškozeného podle § 88e tr. řádu. V konkrétním případě lze přitom dosáhnout zvýšené ochrany poškozeného, a to na úrovni teritoriální i personální, souběžným uložením, tedy kumulací obou citovaných druhů předběžných opatření. Ježto předběžné opatření v podobě zákazu vstupu obviněného do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí, včetně zákazu zdržovat se v něm, podle § 88e tr. řádu po obsahové stránce navazuje na obdobné instituty upravené v jiných právních předpisech⁴⁶, počíná zákaz vstupu uložený dle trestního řádu až prvním dnem následujícím po skončení výkonu vykázání uloženého dle jiného právního předpisu, což je třeba uvést přímo do rozhodnutí soudu, jímž je toto předběžné opatření nařízeno. Ačkoli se při předchozím vykázání učiněného podle jiného právního předpisu důvody pro vyslovení zákazu vstupu posuzují samostatně, není předchozí vykázání podmínkou pro uložení daného typu předběžného opatření v rámci trestního řízení. Při kumulaci obdobných typů ochranných opatření je nicméně třeba k dříve uloženým opatřením přihlídnout a v rámci trestního řízení zvážit hledisko vhodnosti uložení daného opatření, jež může být s ohledem na identický charakter duplicitní. Obviněný, kterému byl předmětný zákaz v rámci trestního řízení uložen, je ze zákona neprodleně povinen vymezené obydlí, včetně jeho okolí opustit a nadále se zdržet vstupu do něj. Soud obviněného přímo v usnesení současně poučí o jeho právech a povinnostech, včetně důsledků neuposlechnutí výzvy k opuštění obydlí a neplnění uloženého předběžného opatření. Obviněný má právo odnést si ze společného obydlí sdíleného s poškozeným věci osobní potřeby (tj. oblečení, hygienické a zdravotnické pomůcky), osobní cennosti a své doklady, přičemž za účasti příslušného orgánu činného v trestním řízení nebo pověřeného probačního úředníka tak, aby došlo k eliminaci jakéhokoli nevhodného působení na poškozeného, si dále může v průběhu trvání předběžného opatření vzít z obydlí i další věci nezbytné pro výkon svého podnikání nebo povolání. Dojde-li ze strany obviněného k opakovanému nebo závažnému porušení rozhodnutí soudu o uloženém předběžném opatření, může být obviněnému uložen jiný druh předběžného opatření

⁴⁶ tj. v § 44 až § 47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky a v § 76b občanského soudního řádu, který je od 01.01.2014 nahrazen § 400 a násled. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

či pořádková pokuta až do výše 50.000,- Kč nebo může být rozhodnuto o jeho vzetí do vazby (z důvodů uvedených v § 67 písm. c) tr. řádu), popř. za určitých podmínek může být obviněný trestně stíhán pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 2 tr. zákoníku.

S účinností od 01.08.2013 jsou tedy příslušné orgány činné v trestním řízení povinny pečlivě vážit, zda není na místě posílit ochranu poškozeného vhodným typem předběžného opatření, jehož trvání je přímo ze zákona omezeno dosažením jeho účelu, přičemž nejdéle může trvat až do právní moci rozsudku nebo jiného meritorního rozhodnutí, jímž je dané trestní stíhání obviněného ukončeno. Bude-li třeba poskytnout poškozenému účinnou ochranu i nadále, je zcela na místě uložit obviněnému, u něhož nejsou dány podmínky pro uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, obdobný zákaz styku s určitými osobami, zejména poškozeným, či zákaz vstupu do společného obydlí jako v rámci předchozího předběžného opatření, a to ve formě přiměřených omezení a přiměřených povinností ukládaných dle § 48 odst. 4 tr. zákoníku jako součást alternativních trestů. Tímto způsobem tak lze poškozenému zajistit komplexní ochranu jeho osoby po celou dobu trestního řízení, resp. již od okamžiku zahájení trestního stíhání až do ukončení výkonu uložené sankce.

4. Důvěrník oběti a zmocněnec poškozeného v trestním řízení

Jedním z významných institutů, jež mají přispět ke zlepšení postavení poškozeného v rámci trestního řízení, především ke zvýšení ochrany jeho práv, je s účinností od 01.08.2013 nově zakotvené právo poškozeného jako oběti trestného činu na **doprovod důvěrníka** (§ 21 zákona o obětech trestných činů a § 50 odst. 1 tr. řádu). Podle současné právní úpravy tak může být osoba, která se stala obětí jakéhokoli trestného činu, při všech úkonech trestního řízení, kterých se osobně účastní (tj. při výslechu v postavení svědka⁴⁷ či podání vysvětlení realizovaného dle trestního řádu⁴⁸, při rekognici in natura nebo fotorekognici⁴⁹, rekonstrukci či prověrce na místě činu⁵⁰, vyšetřovacím pokusu⁵¹, seznámení se s výsledky vyšetřování⁵²,

⁴⁷ včetně neodkladných a neopakovatelných úkonů provedených dle § 158 odst. 9 tr. řádu ve spojení s § 158a tr. řádu a výslechů realizovaných ještě před zahájením trestního stíhání za podmínek § 158 odst. 9 věta druhá tr. řádu

⁴⁸ viz § 158 odst. 3 písm. a) tr. řádu

⁴⁹ za podmínek § 104b tr. řádu

⁵⁰ za podmínek § 104d a § 104e tr. řádu

⁵¹ za podmínek § 104c tr. řádu

nahlížení do spisu⁵³, účasti u hlavního líčení⁵⁴, účasti při veřejném zasedání o odvolání⁵⁵ apod.), stejně jako při podání vysvětlení realizovaného podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, doprovázena jí zvolenou fyzickou osobou⁵⁶, jež jí bude skýtat morální podporu, jakož i psychickou oporu a pomoc při provedení daného úkonu.

Obětí zvolený důvěrník nemůže nikterak zasahovat do průběhu prováděného úkonu, při kterém oběť doprovází, přičemž účastní-li se hlavního líčení, je podle § 201 odst. 2 tr. řádu oprávněn zůstat v jednací síni i tehdy, koná-li se hlavní líčení, popř. jeho část s vyloučením veřejnosti⁵⁷. Příslušný orgán činný v trestním řízení, který provádí úkon, jehož se vedle oběti účastní i důvěrník, může tuto osobu z úkonu vyloučit, avšak pouze tehdy, narušuje-li průběh tohoto úkonu nebo ohrožuje-li dosažení účelu daného úkonu. Poté je třeba oběti trestného činu poskytnout prostor ke zvolení si nového důvěrníka, nehrozí-li ovšem nebezpečí z prodlení nebo nepřiměřené náklady.

Důvěrník oběti může být zároveň **zmocněncem**⁵⁸, který je přímo ze zákona nadán oprávněním aktivně hájit práva a oprávněné zájmy poškozeného. Na rozdíl od důvěrníka je zmocněnec mimo jiné oprávněn za poškozeného činit návrhy (např. na přiznání nároku na náhradu škody či na provedení důkazu ve vztahu k uplatněnému nároku na náhradu škody, na uložení předběžného opatření apod.), podávat za něj žádosti (např. o přiznání nároku na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu podle § 51a tr. řádu) a opravné prostředky (např. odvolání proti výroku o náhradě škody v rámci odsuzujícího rozsudku, stížnost proti usnesení soudu⁵⁹ o podmíněném zastavení trestního stíhání či schválení narovnání nebo proti usnesení o zrušení předběžného opatření⁶⁰). Zmocněnec se může jménem poškozeného zúčastnit všech procesních úkonů, kterých se může zúčastnit poškozený, přičemž od 01.08.2013 má právo již od zahájení trestního stíhání žádat být ze strany příslušného orgánu činného v trestním řízení předem vyrozuměn o všech

⁵² za podmínek § 166 odst. 1 tr. řádu

⁵³ viz § 43 odst. 1 tr. řádu za podmínek § 65 tr. řádu

⁵⁴ viz § 43 odst. 1 tr. řádu

⁵⁵ viz § 233 odst. 1 tr. řádu ve spojení s § 246 odst. 1 písm. d) tr. řádu

⁵⁶ plně svéprávnou, tedy nikoli mladší 18-ti let

⁵⁷ V řízení proti dospělému obžalovanému lze vyloučit veřejnost z hlavního líčení, které je v obecné rovině veřejné, jen za podmínek uvedených v § 200 odst. 1 tr. řádu. V řízení proti mladistvému delikventovi je hlavní líčení přímo ze zákona neveřejné (§ 54 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

⁵⁸ Důvěrníkem naproti tomu nemůže být osoba, která je v téže věci v postavení obviněného, obhájce, svědka, znalce nebo tlumočnicka.

⁵⁹ a v přípravném řízení proti usnesení státního zástupce

⁶⁰ viz § 88n odst. 4 tr. řádu

prováděných úkonech, chce-li se jich zúčastnit. Toto právo dopadá nikoli na všechny procesní úkony realizované v rámci trestního řízení, nýbrž pouze na ty, které jsou významné z hlediska uplatnění práv poškozeného a které mohou být současně použity jako důkaz v řízení před soudem.⁶¹ Poškozený, potažmo jeho zmocněnec má podle § 166 odst. 1 tr. řádu taktéž právo prostudovat vyšetřovací spis a činit návrhy na doplnění vyšetřování. V rámci konaného hlavního líčení má pak zmocněnec poškozeného rovněž právo klást vyslychaným osobám otázky, činit návrhy na doplnění dokazování, jakož i právo přednést závěrečnou řeč.

Jelikož s účinností od 01.08.2013 může být zmocněncem poškozeného vedle fyzické osoby⁶² i právnická osoba, tedy např. subjekty poskytující odbornou pomoc obětem trestných činů či určitým skupinám osob⁶³, je třeba zajistit kvalitní výběr osoby zmocněnce tak, aby fakticky přispíval k posílení ochrany práv poškozeného, nikoli k jejich oslabení. V této souvislosti nelze pominout, že veškeré písemnosti určené poškozenému se doručují na adresu, kterou sám uvede, avšak má-li zmocněnce, doručují se veškeré písemnosti pouze jím zvolenému zmocněnci⁶⁴. Vzhledem k výše uvedenému je tedy při výběru vhodné osoby, jež by měla v rámci probíhajícího trestního řízení v roli zmocněnce efektivně hájit práva poškozeného, třeba klást značný důraz na vyšší míru vzájemné důvěry, která by měla mezi zmocněncem a jím zastoupeným poškozeným panovat.

Osoba, která se stala obětí trestného činu⁶⁵, pročež v rámci probíhajícího trestního řízení zastává procesní postavení poškozeného, může za podmínek § 51a tr. řádu uplatnit **nárok na bezplatnou právní pomoc poskytovanou zmocněncem**, popř. na právní pomoc poskytovanou za sníženou odměnu. V konkrétním případě bude takový nárok poškozenému soudem přiznán tehdy, jestliže osvědčí nedostatek prostředků na úhradu nákladů vzniklých při brání zmocněnce a současně bude zvláště zranitelnou obětí ve smyslu § 2 odst. 4 zákona o obětech trestných činů⁶⁶ nebo pokud mu byla způsobena úmyslným trestným činem těžká

⁶¹ Přítomnost zmocněnce při prováděném úkonu lze vyloučit, pokud by byl zmařen účel trestního řízení nebo provedení úkonu nelze odložit a vyznění o něm zajistit. Zmocněnec má při úkonu, kterého se jménem poškozeného osobně účastní, právo klást vyslychaným osobám dotazy, stejně jako právo vznést námitky proti způsobu provádění úkonu, a to kdykoli v jeho průběhu.

⁶² tou nemusí být na rozdíl od obhájce obviněného advokát ani jiná osoba dosahující právnického vzdělání

⁶³ např. občanské sdružení Život 90, Bílý kruh bezpečí, o.s., ROSA, La Strada, In Iustitia a jiné

⁶⁴ to neplatí, jestliže se poškozenému zasílá výzva, aby osobně něco vykonal, např. předvolání jeho osoby jako svědka k hlavnímu líčení či veřejnému zasedání apod.

⁶⁵ a to bez ohledu na charakter tohoto trestného činu

⁶⁶ tj. podle § 2 odst. 4 písm. b) zákona č. 45/2013 Sb. osobou s fyzickým, psychickým nebo mentálním hendikepem nebo s takovým smyslovým poškozením, které může této osobě bránit v jejím plném uplatnění ve společnosti nebo podle § 2 odst. 4 písm. d) zákona č. 45/2013 Sb. obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v

újma na zdraví, popř. je-li pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt⁶⁷, a to bez ohledu na případné uplatnění či neuplatnění nároku na náhradu trestným činem způsobené škody. V ostatních případech může poškozený dosáhnout na přiznání nároku na bezplatnou pomoc zmocněncem, popř. na pomoc poskytovanou za sníženou odměnu, jestliže osvědčí nedostatek finančních prostředků a v rámci trestního řízení uplatňuje nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, popř. na vydání bezdůvodného obohacení, přičemž vzhledem k povaze uplatňované náhrady nebo její výši není zastoupení zmocněncem zjevně nadbytečné. Přímo ze zákona je nárok na bezplatnou právní pomoc poskytovanou zmocněncem automaticky přiznán pouze poškozeným mladším 18-ti let (vyjma trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 tr. zákoníku), a to bez ohledu na jejich majetkové poměry a případně uplatněný či neuplatněný nárok na náhradu škody v rámci probíhajícího trestního řízení.

Pakliže si poškozený, jemuž byl přiznán nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu, zmocněnce sám nezvolí, je mu ustanoven usnesením soudu⁶⁸ z řad advokátů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů (na jejich vlastní žádost)⁶⁹, popř. mu je ustanoven jiný advokát⁷⁰. Náklady za přibrání zmocněnce v daném případě nehradí poškozený, který se stal obětí trestného činu, nýbrž stát, který je v případě pravomocného rozhodnutí o vině vymáhá po odsouzeném.

sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, je-li v konkrétním případě současně dáno zvýšené riziko vzniku druhotné újmy (tzv. sekundární viktimizace), a to zejména s ohledem na věk této oběti, její pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, vyjadřovací schopnosti, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na její vztah k podezřelému nebo závislost na něm

⁶⁷ např. pozůstalý manžel poškozené ženy, která v důsledku dlouhodobého týrání ze strany jejich spolužijícího syna, zemřela

⁶⁸ pominou-li důvody vedoucí k jeho ustanovení, popř. nemůže-li zmocněnec z důležitých důvodů poškozeného nadále zastupovat, soud jej ustanovení zmocněncem poškozeného zproští

⁶⁹ podle místa jejich působení a pořadí; seznam je veřejně dostupný na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR

⁷⁰ za podmínek uvedených v § 39 odst. 2, 3 tr. řádu

5. Peněžítá pomoc poskytovaná dle zákona č. 45/2013 Sb. obětem trestných činů

Jestliže bylo fyzické osobě, která se stala obětí trestného činu, ublíženo na zdraví, nebo jí byla v důsledku trestného činu způsobena těžká újma na zdraví⁷¹, popř. se stala obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti⁷², kterým jí vznikla nemajetková újma, má za podmínek stanovených v § 23 a násled. zákona č. 45/2013 Sb.⁷³ nárok na poskytnutí peněžité pomoci ze strany státu.⁷⁴ Tato pomoc přitom spočívá v jednorázovém poskytnutí finanční částky sloužící k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené trestným činem, jehož se stala daná osoba obětí.

Peněžítá pomoc je oběti poskytnuta na její žádost, a to zpravidla do tří měsíců od podání žádosti⁷⁵, kterou je třeba podat u Ministerstva spravedlnosti ČR nejpozději do dvou let ode dne, kdy se jako oběť dozvěděla o újmě způsobené jí trestným činem, nejpozději však do pěti let od spáchání trestného činu, jinak toto právo zaniká.⁷⁶

V případě ublížení na zdraví může viktimizovaná fyzická osoba čerpat peněžitou pomoc v paušální částce ve výši 10.000,- Kč nebo ve výši, která představuje jí prokázanou ztrátu na výdělků (je-li zaměstnána) a prokázané náklady spojené s jejím léčením, snížené o součet všech částek, které jako oběť z titulu náhrady škody již obdržela, přičemž takto poskytnutá peněžítá pomoc nesmí přesáhnout ve svém součtu celkovou částku 200.000,- Kč. Při způsobení těžké újmy na zdraví může oběť trestného činu čerpat peněžitou pomoc v paušální částce ve výši 50.000,- Kč nebo ve výši, která opětně představuje jí prokázanou ztrátu na výdělků a prokázané náklady spojené s jejím léčením, snížené o součet všech částek, které z titulu náhrady škody již obdržela, přičemž peněžítá pomoc nesmí přesáhnout ve svém součtu

⁷¹ viz definice v § 122 odst. 2 tr. zákoníku

⁷² např. trestný čin znásilnění podle § 185 tr. zákoníku, trestný čin sexuálního nátlaku podle § 186 tr. zákoníku, trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 tr. zákoníku aj.

⁷³ zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, s účinností od 01.08.2013 nahradil předchozí úpravu obsaženou v zákoně č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti

⁷⁴ Nárok na poskytnutí peněžité pomoci má rovněž osoba, která je pozůstalým dítětem, rodičem, manželem, registrovaným partnerem, nebo sourozencem oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, pakliže v době její smrti spolu žili ve společné domácnosti, nebo je-li osobou, které zemřelý poskytoval (tj. i druh žijící se zemřelým ve společné/rodinné domácnosti) nebo byl povinen poskytovat výživu.

⁷⁵ lhůtu lze prodloužit až o 30 dnů při nařízení ústního jednání či místního šetření, popř. u zvláště složitých případů nebo o dobu nutnou k provedení dožadání, zpracování znaleckého posudku či doručení písemnosti do ciziny

⁷⁶ do 31.07.2013 byla tato propadná lhůta pouze subjektivní a trvala 1 rok

celkovou částku 200.000,- Kč.⁷⁷ Pakliže se fyzická osoba stala obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, v důsledku čehož jí byla způsobena nemajetková újma, má nárok na úhradu nákladů spojených s poskytnutím odborné psychoterapie a fyzioterapie či jiné odborné služby (tj. včetně nezbytné lázeňské péče, nejsou-li náklady na tyto služby přímo hrazeny z veřejného zdravotního pojištění), a to až do celkové výše 50.000,- Kč. To vše ovšem platí za předpokladu, že oběti nebyla peněžitá pomoc poskytnuta již v souvislosti s ublížením na zdraví. Naproti tomu ve vztahu k peněžitě pomoci poskytované téže oběti v téže věci v souvislosti se souběžným způsobením těžké újmy na zdraví a nemajetkové újmy v důsledku sexuálně motivovaného trestného činu, je kumulace zákonem stanovených částek možná, byť v současné době projednáváný návrh novely zákona o obětech trestných činů počítá mimo jiné s odstraněním této možnosti kumulace jednotlivých peněžitých nároků oběti.⁷⁸

S účinností od 01.08.2013 již není podmínkou poskytnutí peněžitě pomoci výše bodového hodnocení za bolest, když do 31.07.2013 bylo třeba, aby celkový součet bodového ohodnocení za bolest dosáhl nejméně 100 bodů ve smyslu vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČR č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. Peněžitá pomoc není i nadále poskytnuta, jestliže oběť trestného činu v postavení poškozeného nedala souhlas k trestnímu stíhání pachatele trestného činu, ačkoli je tento souhlas podle § 163 tr. řádu podmínkou zahájení trestního stíhání. Překážkou v poskytnutí peněžitě pomoci není naproti tomu skutečnost, že došlo ke zproštění obžaloby obviněného pro jeho nepřičetnost⁷⁹ nebo k odložení věci z důvodu neznámého pachatele⁸⁰, popř. brání-li trestnímu stíhání zákonná překážka nebo pokud doposud nedošlo k vyhlášení rozsudku či tento nenabyl právní moci, nejsou-li podle výsledků dosavadního šetření orgánů činných v trestním řízení důvodné pochybnosti o tom, že se trestný čin, kterým byla oběti způsobena újma, skutečně stal.

⁷⁷ Do 31.07.2013 mohla oběť čerpat paušální částku ve výši 25.000 Kč nebo ve výši prokázaných nákladů s max. výší 150.000 Kč.

⁷⁸ Je-li žadatel pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt, má nárok na peněžitou pomoc v paušální částce 200.000,- Kč (jde-li o pozůstalého rodiče, manžela, registrovaného partnera nebo dítě oběti, s nímž v době její smrti žil ve společné domácnosti, nebo jde-li o osobu, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu) a jde-li o spoluzijícího sourozence zemřelého peněžitou pomoc v paušální částce 175.000,- Kč, přičemž peněžitá pomoc nesmí ve svém součtu přesáhnout částku 600.000,- Kč. Pakliže by peněžitá pomoc ve svém součtu přesáhla tuto částku, částka poskytovaná každé z oprávněných pozůstalých osob po oběti se přiměřeně zkrátí (do 31.07.2013 činila paušální částka 150.000,- Kč, u většího počtu pozůstalých byla poskytována do maximální výše 450.000,- Kč).

⁷⁹ viz § 226 písm. d) tr. řádu

⁸⁰ viz § 159a odst. 5 tr. řádu

S účinností od 01.08.2013 již není oběť trestného činu, již byla poskytnuta jednak peněžité pomoc ze strany státu a současně náhrada škody ze strany pachatele (byť částečná), povinna státu odvést poskytnutou peněžitou pomoc ve výši odpovídající čerpané náhradě škody, a to až do výše celkově poskytnuté peněžité pomoci. Nárok oběti na náhradu škody nebo nemajetkové újmy vůči pachateli trestného činu totiž okamžikem poskytnutí peněžité pomoci nově přechází na stát, a to v rozsahu jím poskytnuté peněžité pomoci.⁸¹

Podle výše uvedených kritérií je peněžité pomoc státem poskytována jednak občanům ČR s trvalým pobytem v ČR nebo pokud se v ČR obvykle zdržují, dále občanům ČR, kteří nemají na území ČR trvalý pobyt, ale stali se zde obětí trestného činu, cizincům s trvalým pobytem nebo s oprávněním pobývat na území jiného členského státu EU, kteří se stali v ČR obětí trestného činu, cizincům, kteří v ČR v souladu se zákonem pobývají nepřetržitě nejméně 90 dnů a stali se v ČR obětí trestného činu, jakož i cizincům, kteří se stali obětí trestného činu v ČR a požádali zde o mezinárodní ochranu nebo jim byl udělen azyl, zatímco ostatním cizincům pouze za podmínek a v rozsahu vyhlášené mezinárodní smlouvy, kterou je ČR vázána.

6. Další oblasti práv poškozených a obětí trestných činů v rámci trestního řízení

Mezi další oblasti práv obětí trestných činů a poškozených v rámci trestního řízení lze řadit zejména:

A. právo na náhradu škody

Osoba, již byla trestným činem způsobena škoda na zdraví či na majetku nebo nemajetková újma, popř. na jejíž úkor obviněný získal bezdůvodné obohacení, může bez ohledu na charakter trestného činu v postavení poškozeného žádat, aby soud obžalovanému v odsuzujícím rozsudku, popř. v trestním příkazu, uložil povinnost nahradit jí způsobenou škodu či újmu v penězích⁸². Návrh na náhradu škody či jiné újmy dle § 43 odst. 3 tr. řádu je poškozený oprávněn podle § 206 odst. 2 tr. řádu učinit

⁸¹ stát může nárok vymáhat v adhézním řízení či občanskoprávním řízení

⁸² viz § 43 odst. 3 tr. řádu

nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování nebo při prvním jednání o dohodě o vině a trestu podle § 175a odst. 2 tr. řádu, a to ústně do protokolu nebo písemně, osobně nebo prostřednictvím svého zmocněnce. Pakliže není takový návrh v dané lhůtě řádně učiněn, nelze o něm v rámci probíhajícího trestního řízení jakkoli rozhodnout, a to ani při jeho dodatečném uplatnění (např. v rámci pozdějšího výslechu poškozeného v postavení svědka v rámci hlavního líčení). Podle současné rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR⁸³ však může poškozený dříve stanovenou výši požadované náhrady škody (nemajetkové újmy), kterou řádně a včas uplatnil, v dalším průběhu řízení libovolně měnit (a důkazně dokládat), a to nejpozději do doby, než se soud I. stupně odebere k závěrečné poradě v rámci hlavního líčení nebo v rámci veřejného zasedání o odvolání.

B. právo na náhradu nákladů

Vedle nároku na náhradu škody způsobené trestným činem má poškozený podle § 154 a § 155 odst. 4, 5, 6 tr. řádu rovněž právo na náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatnění svého nároku na náhradu škody, a to včetně nákladů vzniklých přiřízením zmocněncem či nákladů vynaložených na posudky a odborná vyjádření sloužící k prokázání jím uplatněného nároku na náhradu škody. Daný návrh je přitom třeba účinně uplatnit nejpozději do jednoho roku od právní moci odsuzujícího rozsudku (trestního příkazu), tzn. poté, co došlo k pravomocnému uznání viny obviněného žalovaným skutkem (jinak nárok zaniká), a to bez ohledu na skutečnost, zda byl poškozenému alespoň zčásti přiznán nárok na náhradu škody či nikoli.

C. právo oběti na poskytnutí odborné pomoci

Zákon o obětech trestných činů v § 4 zakotvil možnost každé oběti trestného činu čerpat odbornou pomoc ze strany subjektů orientujících se na podporu a pomoc obětem trestných činů, přičemž tato pomoc je poskytována ve formě psychologického poradenství, sociálního poradenství, právní pomoci, poskytování právních informací a restorativních programů subjekty zapsanými v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který představuje veřejný seznam dostupný na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR. V obecné rovině je taková pomoc oběti poskytována

⁸³ viz R 5/2015

na základě její žádosti, a to až do doby, dokud to vyžaduje její účel, přičemž zvlášť zranitelné oběti je třeba pomoc poskytnout na základě její žádosti bez zbytečného odkladu a vždy bezplatně.

D. právo na informace

Zejména jde o právo žádat informace o propuštění obviněného z vazby na svobodu, odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody, ochranného léčení či zabezpečovací detence, popř. o jeho útěku, dále o změně formy ochranného léčení z ústavní na ambulantní, přerušení výkonu trestu odnětí svobody, změně zabezpečovací detence na ochranné léčení a jakémkoli vydání obviněného/odsouzeného do cizího státu nebo o jeho předání do jiného členského státu EU (§ 103a tr. řádu a § 11 zákona o obětech trestných činů). Dále jde o povinnost subjektů, kteří přicházejí do kontaktu s obětí trestného činu jako první, podat této osobě základní informace o jejích právech a možnostech dalšího postupu včetně informace o existenci registrovaných poskytovatelů odborné pomoci obětem trestných činů (§ 8 zákona o obětech trestných činů). Orgány činné v trestním řízení jsou povinny oběti poskytnout informace o stavu trestního řízení, jakož i stejnopis pravomocného rozhodnutí, kterým se trestní řízení v dané věci končí. Podle § 2 odst. 15 tr. řádu jsou přitom orgány činné v trestním řízení povinny v každém stadiu řízení umožnit poškozenému plné uplatnění jeho práv (výslovně upravených v trestním řádu, jakož i v zákoně o obětech trestných činů), o kterých je třeba ho podle § 46 tr. řádu vhodným způsobem a srozumitelně poučit, aby mohl dosáhnout uspokojení svých nároků.

E. dispoziční oprávnění poškozeného

Vedení trestního stíhání je u vybraných trestných činů, jejichž taxativní výčet je dán v § 163 tr. řádu, podmíněno výslovným souhlasem poškozeného, je-li ve vztahu k obviněnému osobou blízkou, přičemž poškozeným jednou odepřený souhlas již nelze znovu udělit. Možné výjimky, kdy souhlas poškozeného není ani u vybraných trestných činů k zahájení a následnému vedení trestního stíhání obviněného třeba, stanoví § 163a tr. řádu.